

ارائه راهکارهای مدیریتی جهت پیاده سازی اکوتوریسم پایدار در مناطق حفاظت شده دز و کرخه در استان خوزستان

شادی مرعشی

shokoofehshadi@yahoo.com

نازنین جامعی

Na_jameie@yahoo.com

کارشناس ارشد علوم محیط زیست - کارشناس محیط زیست دفتر پژوهش های کاربردی سازمان آب و برق خوزستان
کارشناس ارشد علوم محیط زیست - رئیس گروه دفتر بررسی های زیست محیطی - سازمان آب و برق خوزستان

چکیده:

اکوتوریسم که مخفف واژه ecological tourism است نه یک ترفند و یا تبلیغ بازاریابی بلکه ابزاری جهت توسعه پایدار است. دستیابی به اکوتوریسم حقیقی با معیارها و شاخصهای واقعی آن چالشی بزرگ و اقدامی پر زحمت ولی بسیار با ارزش است. زیرا هنگامی که تحقق یابد جامعه و محیط زیست هر دو از آن بهره مند می شوند. با توجه به اهداف و فعالیت هایی که اتحادیه جهانی حفاظت در مناطق ۶ گانه تعریف نموده است، تفرج و گردشگری در طبقه ۷ یا چشم انداز های طبیعی حفاظت شده، اولویت اول را به خود اختصاص داده است. منطقه حفاظت شده دز و کرخه با دارا بودن شرایط خاص توپوگرافی، زیستگاهی و وجود گونه های با ارزش گیاهی و جانوری، استعداد بالایی جهت توسعه فعالیت های گردشگری دارد. مناطق حفاظت شده دز و کرخه از نظر اهداف گردشگری و تفرج (منطبق با طبقه IV) وضعیتی دوفاکتو دارد {۱}. زیرا در این گونه مناطق، تفرج و گردشگری هدف فرعی و هدف بالقوه قابل حصول محسوب می گردد و هدف اصلی حفظ زیست گاه بکر منطقه همراه با توسعه مبتنی بر ملاحظات زیست محیطی می باشد. با توجه به اینکه مناطق حفاظت شده دز و کرخه جزو مناطق شناخته شده گردشگری در کشور نمی باشد و از طرفی توان بالقوه اکولوژیکی در آن بسیار بالایی باشد، این فرصت وجود دارد که با تعیین ظرفیت دقیق برد منطقه و اعمال و پیاده سازی طرح جامع توریسم در منطقه جهت گسترش پایدار این صنعت زیرسازای های لازم صورت پذیرد.

کلمات کلیدی: منطقه حفاظت شده دز و کرخه، توریسم، اکوتوریسم پایدار

مقدمه:

تنوع زیستی و زیستگاهی در محیط های طبیعی کشور ما یکی از برجسته ترین نمایشگاه های حیات طبیعی جهان محسوب می گردد موقعیت اکوتوریسمی ایران در وهله نخست ناشی از شرایط توپوگرافی آن می باشد. مجموعه ای از عوامل تکتونیکی موجب شده تا ایران به یکی از بلندترین فلات های دنیا تبدیل شود و وضعیت طبیعی ایران تفاوت های بسیاری با موقعیت جغرافیایی آن در کره زمین داشته باشد آنچنان که ایران یکی از ۵ کشور

بهره مند از تنوع زیستی کامل (داشتن چهار فصل و زیست گونه های اصلی گیاهی و جانوری) در جهان به شمار می آید. در قلمرو ایران حدود ۱۲۵ گونه پستاندار (از جمله بزرگترین و کوچکترین پستانداران جهان یعنی نهنگ ۳۰ تنی خلیج فارس و زباب ۱/۵ گرمی) و ۴۸۵ گونه پرنده و ۲۷۰ گونه ماهی وجود دارند. {۲} قرار داشتن ایران در شمار چند کشور نخست بهره مند از بیشترین تنوع اقلیمی در جهان، به معنای آن است که زمینه برای هر گونه سرمایه گذاری اکوتوریسمی فراهم است و به ویژه در قطب های اکوتوریسمی کشور منابع مورد اتکا آن چنان در دسترس قرار دارند که اغلب حتی نیازی به مضاعف سازی جاذبه ها برای آنها وجود ندارد و صرف نظر از مسائلی همچون محدودیت بازار گردشگری فرهنگی و نبود زمینه اجتماعی و امکانات کافی برای گسترش گردشگری تفریحی، از این نظر نیز توان بالقوه اکوتوریسمی بسیار افزون تر از دیگر بخشهای گردشگری است.

با توجه به شکل گیری صنعت اکوتوریسم در دل توریسم در دو دهه اخیر و افزایش علاقه مندان به گردشگری در طبیعت می توان رشد مضاعفی در این صنعت انتظار داشت و بر این اساس الگوهای متناسب را برای پایداری این رشد مورد توجه قرار داد {۱}

استان خوزستان با داشتن قدمت دیرینه و آثار تمدن های کهن، جاذبه های تاریخی، فرهنگی و مذهبی فراوان، داشتن ۵ رودخانه بزرگ و آثار باستانی مرتبط با آنها، تالاب های با ارزش بین المللی و ملی و چشم اندازها و اراضی بکر و متنوع زمینه بسیار مساعدی برای گسترش صنعت توریسم و اکوتوریسم دارد. یکی از مناطق دیدنی و پرجاذبه این استان، مناطق حفاظت شده دز و کرخه می باشند که بدلیل وسعت و تنوع در گونه های مختلف گیاهی و جانوری از زمینه بسیار خوبی برای توسعه این صنعت برخوردار است.

روش ها و مواد

در این پژوهش پس از مرور اسناد و مدارک موجود از مطالعات میدانی انجام شده ابتدا به بررسی پتانسیل ها و جذابیت های اکوتوریستی منطقه حفاظت شده دز و کرخه پرداخته شده و پس از انجام تحلیل های مورد نیاز راهکارهای مدیریتی جهت بهبود و استحکام اکوتوریسم این منطقه ارائه شده است.

مشخصات مناطق مورد مطالعه

منطقه دز در سال ۱۳۴۶ منطقه حفاظت شده اعلام شده و در سال ۱۳۴۸ قسمتی از آن پارک وحش و در سال ۱۳۵۵ پناهگاه حیات وحش دز معرفی گردیده است. این منطقه در ۳۱ درجه و ۳۵ دقیقه تا ۳۲ درجه و ۱۵ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۱ دقیقه تا ۴۸ درجه و ۵۱ دقیقه شرقی واقع می باشد. مساحت منطقه حفاظت شده و پناهگاه حیات وحش دز بترتیب ۱۷۵۳۳ و ۵۳۰۱ هکتار می باشند.

جنگل دز با طول حدود ۱۵۰ کیلومتر از سردار آباد دزفول شروع و در امتداد رودخانه دز به طرف جنوب تا عنافچه نزدیک اهواز امتداد دارد (در ۲۰ کیلومتری شرق جاده ترانزیتی اهواز-شوش). از نظر گیاهشناسی، درختان پده و گز که به ترتیب اشکوب فوقانی یا چهارم واشکوب سوم را بخود اختصاص می دهند. اشکوب دوم جنگل های دز را درختچه های سریم، جاز، تمشک، استبرق، کهورک و لگجی بوجود آورده واشکوب اول که در واقع زمین کف منطقه را می پوشاند از گیاهان خانواده های یونجه و گرامینه و دیگر گیاهان علفی و یکساله تشکیل شده است.

معبد چغازنبیل در نزدیکی منطقه، قدیمترین و بزرگترین بنای خشتی و آجری جهان است که از زمان ایلام میانه به یادگار مانده است

همچنین پل ساسانی به عنوان قدیمی ترین پل جهان، آسیاب های دزفول، مقبره سبز قبا، بقعه محمد بن جعفر طیار در شهر دزفول در نزدیکی منطقه از دیگر آثار مذهبی، تاریخی است. {۳}

منطقه حفاظت شده و پناهگاه حیات وحش کرخه بین ۳۲ درجه و ۵۷ دقیقه و ۳۱ درجه و ۳۶ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳۲ دقیقه و ۴۸ درجه و ۱۰ دقیقه طول شرقی مشخص می شود.

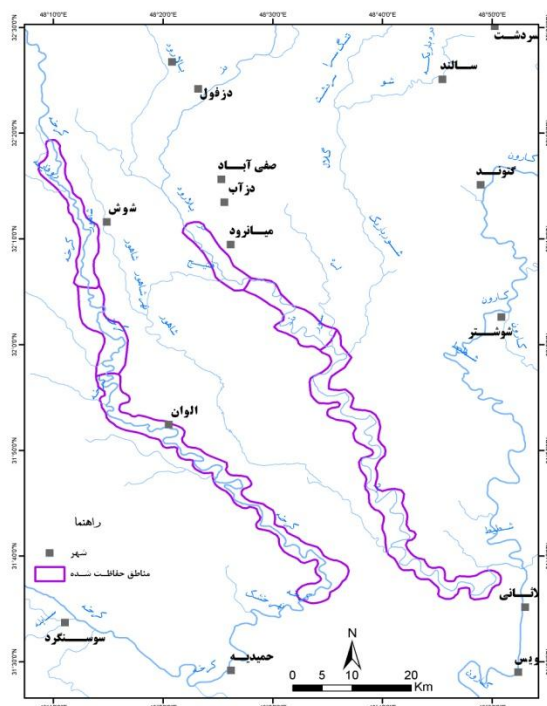
جنگل های کرخه با طول حدود ۱۸۰ کیلومتر در دو سوی رودخانه کرخه از سرخه شیخ عزیز در شمال غربی شوش شروع و در امتداد جنوبی رودخانه کرخه ضمن برگرفتن جنگل ها در دو طرف رودخانه ادامه یافته و بعد از عبور از غرب شهر شوش تا روستای الهایی پیش رفته و سپس تا روستای حلاف کشیده می شود.

منطقه حفاظت شده و پناهگاه حیات وحش کرخه ۱۳۹۹۵ هکتار مساحت دارد از این مقدار ۵۳۰۱ هکتار مربوطه به پناهگاه می باشد.

پوشش گیاهی منطقه را می توان به سه دسته درختان - درختچه ها و بوته های یکساله تقسیم کرد اشکوب بالایی منطقه را درختان پده و گز - اشکوب میانی درختچه های نظیر سریم - بنگله - علف مار و تمشک و... اشکوب تحتانی را انواع گیاهان لگومینوز و گرامینه و... تشکیل می دهند.

جنگل کرخه زیستگاه اصلی جانوران زیادی در منطقه خوزستان می باشد که مهمترین آنها گوزن زرد است که از گونه های نادر ایران و جهان بشمار می رود علاوه بر آن گونه های جانوری با ارزشی نظیر انواع پرندگان شامل بلبل خرما، لیکو، دراج و... در منطقه زندگی می نمایند. از پستانداران با ارزش منطقه رودک عسل خوار و گربه جنگلی را می توان نام برد.

تپه آپادانا و تپه اکروپل، قلعه شوش از بناهای تاریخی در شهرستان شوش در نزدیکی منطقه حفاظت شده کرخه هستند. محدوده مناطق حفاظت شده دز در نقشه شماره ۱ مشخص شده است. {۴}

نقشه شماره ۱: محدوده مناطق حفاظت شده دز و کرخه

بررسی پتانسیل های اکوتوریسمی منطقه حفاظت شده دز و کرخه

اکوسیستم هایی که پتانسیل اکولوژیک منطقه را تشکیل می دهند، به طور کلی از دو بخش غیر زنده تحت عنوان محیط فیزیکی و بخش زنده تحت عنوان منابع زیستی تشکیل شده است. از آنجایی که منطقه حفاظت شده کرخه و دز از نظر محل جغرافیایی نزدیک به هم می باشند، لذا ویژگی ها و پتانسیل های اکولوژیک آنها مشابه یکدیگرند.

حوزه کرخه و دز دارای آب و هوایی بیابانی گرم میانی است. از خصوصیات عمده چنین شرایط اقلیمی کمبود بارندگی ها در مقایسه با میزان تبخیر زیاد است. همچنین در این منطقه همواره میانگین دمای هوا حتی در سردترین ماه سال هم از صفر بالاتر است این منطقه دارای زمستانی کوتاه و معتدل و همراه با بارندگی است. بارش برف پدیده ای بسیار نادر و حتی نا ممکن است. اما تابستان آن گرم، خشک و طاقت فرسا است. در ماههای آخر تابستان به دنبال بادهای مرطوب شرقی و جنوب شرقی از سمت اقیانوس هند و خلیج فارس، بر میزان رطوبت نسبی هوا افزوده می شود.

منطقه مورد مطالعه از یک قسمت تپه ماهوری در شمال و یک بخش دشتی در جنوب تشکیل شده است. رودخانه کرخه از میان آن عبور کرده و با پیچ و خم های زیاد بطرف جنوب و غرب استان راه می پیماید. در دو طرف منطقه، جنگل های گرمسیری رشد یافته و رودخانه را محاصره نموده اند. بنابراین در درون منطقه کوه و ارتفاعاتی دیده نمی شود منطقه نواری شکل دز در دو طرف رودخانه واقع شده و فاقد هرگونه کوه و دره است. تنها در ضلع غربی رودخانه از روستای حماد و چغازنبیل تا روستای گطیش تپه ماهوری است و از تپه های کم ارتفاعی بوجود آمده است.

حیات وحش به طور اخص پرندگان در این دو منطقه دارای نقش های اکولوژیک، اقتصادی، علمی و آموزشی و در نهایت از ارزش تفریحی ویژه ای برخوردارند.

در کل عرصه های زیستگاه های کرخه و دز مجموعاً ۳۱۵ گونه در قالب ۶۴ خانواده شناسایی گردیده است. به طور کلی پستانداران منطقه حفاظت شده کرخه و دز مشتمل بر ۵ راسته، ۱۷ خانواده و ۳۹ گونه در کرخه و ۴۰ گونه در دز می باشد که از تنوع قابل توجهی برخوردار می باشند. گوزن زرد ایرانی ارزشمندترین گونه در جنگل های مناطق حفاظت شده کرخه و دز بشمار رفته که ارزش منطقه را صد چندان نموده است. منطقه حفاظت شده کرخه و دز با سیمای جنگلی و آبی جزء مهمترین اکوسیستم ها و زیستگاه های مورد توجه پرندگان در خوزستان می باشد. استان خوزستان با تنوع زیستگاهی و زیستی قابل توجه خود محل موقت و دائم ۲۵۴ گونه پرنده که در ۵۴ خانواده و ۱۷ راسته قرار گرفته اند. از این مقدار حدود ۱۶۰ گونه از پرندگان در ۴۲ خانواده از راسته های مختلف در مناطق حفاظت شده کرخه و دز در طول چهار فصل بصورت بومی و مهاجر زندگی می کنند {۵}

سیمای اجتماعی، اقتصادی مناطق حفاظت شده دز و کرخه

پیرامون مناطق حفاظت شده دز و کرخه سکونتگاه های روستایی متعددی وجود دارند که طی روندهای مکانی- زمانی اطراف این مناطق شکل گرفته اند. شرایط مساعد طبیعی از قبیل آب فراوان، خاک مساعد و ... به همراه مسائل قومی- فرهنگی مهمترین عوامل در پیدایش و استقرار سکونتگاه های مورد نظر می باشند.

قابلیت‌های گردشگری مناطق حفاظت شده دز و کرخه

با توجه به اینکه بخش اعظم منطقه را زونهای حفاظت و تفرج گسترده تشکیل می‌دهند و از طرف دیگر کل منطقه همانند جزیره‌ای محصور بین کاربریهای انسانی اعم از جوامع انسانی و نمودهای حضور آنها مثل زمینهای کشاورزی، دامپروری و صنعت است و به وسیله این استفاده‌ها در معرض تهدید قرار دارد و بالاخره به علت برخورداری از زیستگاه‌های حساس به عنوان نمونه‌های خاص و منحصر به فرد و کم نظیر در قیاس با سایر مناطق مشابه می‌توان گفت که منطقه حفاظت شده و پناهگاه حیات وحش دز و کرخه در کلیت خود اکوسیستمی شکننده محسوب می‌شود. از این رو باید پیامدهای استفاده‌های تفرجگاهی به دقت مورد ارزیابی قرار گیرد.

مناطق حفاظت شده دز و کرخه از نظر اهداف گردشگری و تفرج (منطبق با طبقه IV) وضعیتی دوفاکتو دارد. زیرا در این گونه مناطق، تفرج و گردشگری هدف فرعی و هدف بالقوه قابل حصول محسوب می‌گردد. از این رو تابعی از اهداف اولیه و ثانویه می‌باشد و تنها در صورتی می‌تواند راه اندازی شود که در خدمت سایر اهداف اولیه و ثانویه باشد. این منطقه به علت انواع مختلف و وارثه‌های زیستگاهی در گستره موجود، از نظر حفاظت از گونه‌های حیات وحش به ویژه پستاندارانی چون گوزن زرد ایرانی، گرگ، تشی و پرندگان (شکاری و غیر شکاری) اهمیت زیادی دارد. به عبارت دیگر، ارزشها و قابلیت‌های حفاظتی آنها بر سایر خصوصیات و ویژگی‌ها چیره است. از جمله خصوصیات منطقه می‌توان به موارد زیر اشاره داشت:

- آخرین بازمانده‌های جنگلهای حاشیه رودخانه‌های دز و کرخه است؛
- از نظر ذخایر گیاهی وحشی، دارای اجتماعات خاصی است که در جاهای دیگر یافت نمی‌شوند (مثل پده و سریم) و می‌تواند ذخایر ژنتیکی به حساب آیند؛
- زیستگاه گونه‌های حمایت شده پستاندار (گوزن زرد به عنوان شاخص) و پرند می‌باشد؛
- دارای زیستگاه حساس آبی (رودخانه‌های دز و کرخه و شیلاهای موجود در منطقه) می‌باشند؛
- یکی از زیستگاه‌های منحصر به فرد پرندگان مهاجر در منطقه می‌باشند؛
- یکی از مراکز سر شماری حیات وحش می‌باشد؛
- با توجه به تیپولوژی گیاهی منطقه مورد مطالعه، تغییرات جوامع گیاهی زیاد بوده و این نوع صورت بندی‌های گیاهی در خطر تهدید قرار دارند؛
- پناهگاه حیات وحش دز و کرخه مانند جزیره‌ای در میان اکوسیستم‌های تبدیل شده قرار گرفته‌اند که در ماتریس سیمای سرزمین می‌توانند از جایگاه ویژه‌ای برخوردار باشند؛ {۱}

نتایج و بحث

برجسته ترین جنبه اکوتوریسم باید نقش آن در حفظ تنوع زیستی باشد. لذا بایستی ابتدا چارچوبی شفاف برای تحلیل رابطه میان فعالیتهای پروژه ای و حفاظت منابع مشخص گردد. وقتی چنین برخورد روش شناسانه ای در برنامه های اکوتوریسم مورد توجه قرار گیرد، امکان بسیار بیشتری برای موفقیت این برنامه ها به عنوان منابع آموزشی و همچنین به منظور سود رسانی به حفاظت از تنوع زیستی فراهم می گردد.

سیستم مدیریت اکوتوریسم منطقه حفاظت شده دز و کرخه

اصل اساسی در توسعه تفرج این است که منابع طبیعی و انسانی طوری تحت مدیریت قرار گیرند که ضمن ارتقای سطح بهره‌مندی و بازدیدکنندگان پیامدهای منفی توسعه تفرج به حداقل خود برسد. دستیابی به این هدف مستلزم ارزیابی پتانسیل پیامدهای منفی و تجزیه و تحلیل خردمندانه از چگونگی کنترل این پیامدهاست. در خصوص مناطق دز و کرخه که به شهرهای زیادی از استان خوزستان نزدیکی جغرافیایی دارد مثل شوش، دزفول، اندیمشک و اهواز، سازمانهای ترتیب دهنده تورها، خدمات تفرجگاهی، سازمان دهندگان فعالیت‌ها و خود بازدید کنندگان همگی باید همسو با هم مسئولیت‌های همگانی داشته باشند تا بتوانند گردشگری فایده مند و با حداقل آثار زیان بار را به وجود آورده و آن را به صنعتی سود آور و پایدار تبدیل کنند.

الف) سیستم مدیریتی اکوبیولوژیکی منطقه حفاظت شده دز و کرخه

وجود اراضی زراعی در محدوده زیستگاهها بویژه مناطق محاط در توده‌های جنگلی خود مبین تجاوز و تخریب توده‌های جنگلی در گذشته است، در حال حاضر نیز نفوذ اراضی زراعی به داخل توده‌های جنگلی از طریق قطع و تبدیل جنگل به اراضی زراعی در جریان می‌باشد اگر چه در این مورد اقدامات باز دارنده و حفاظتی مانع از تبدیل وسیع می‌باشد ولی این اقدام به صورت آتش سوزی‌های عمدی و یا قطع توده‌های جنگلی دور از چشم محافظین جنگل در مناطقی صورت می‌گیرد.

به طور کلی پوشش گیاهی مناطق حفاظت شده کرخه و دز بخصوص کرخه بر اثر چرای بیش از حد دام، برداشت عشایر و روستائیان از چوب درختان و درختچه‌ها با هدف سوخت و مصارف دیگر و نیز اقداماتی نظیر آتش سوزی باعث از بین رفتن درختان در این مناطق گردیده است. همچنین با توجه به ۸ سال جنگ تحمیلی و به علت مرزی بودن منطقه حفاظت شده کرخه، این ناحیه خسارت زیادی دیده که باعث از بین رفتن پوشش گیاهی منطقه گردیده است. لازم است به منظور بررسی وضعیت پوشش گیاهی منطقه تغییرات در تراکم و ترکیب پوشش گیاهی با نمونه‌گیری و پلات اندازی در نقاط مختلف منطقه دز و همچنین کرخه به صورت حداقل فصلی مورد ارزیابی قرار گیرد. همچنین باید روند تغییرات کاربری اراضی نواحی مجاور به خصوص در سواحل رودخانه‌های دز و کرخه و نقاطی که دارای توان حفاظتی هستند از طریق انجام بازدیدهای دوره‌ای به صورت فصلی یا شش ماهه و از طریق عکس یا سیستمهای تصویری مشخص گردد. توسعه تسهیلات زیر بنایی نیز باید در همین زمانها کنترل گردد.

همچنین عدم نظارت صحیح بر سلامت و زاد و ولد حیات وحش با ارزش منطقه، وجود شکار غیرمجاز، شرایط نامساعد کنترل ورود و خروج مردم محلی به مناطق حساس و عدم نظارت رسیدگی کافی به حفظ ذخایر ژنی ارزشمند باعث شده در سالهای اخیر تنوع حیات وحش منطقه دچار افت محسوسی گردد. در این خصوص باید موارد زیر در منطقه انجام پذیرد:

- شناخت دقیق همراه با پایش مداوم حیات وحش منطقه
- به حداقل رساندن عوامل خطرزا برای حیات وحش با توجه به شکل فیزیکی منطقه (باریک و کم عمق بودن آن) با استفاده از روش های علمی
- افزایش مناطق تحت مدیریت که می‌توانند الگویی چون ذخیره‌گاه‌های بیوسفری داشته باشند.
- تعیین دقیق ظرفیت برد توریسم منطقه‌های حفاظت شده دز و کرخه

- محدود کردن کاربریها و فعالیتهای ناسازگار با حفاظت منطقه مانند طرح کشاورزی، برداشت شن و ماسه و ...
- جلوگیری از چرای دامهای اهلی که به تعداد فراوان و در همه نقاط منطقه انجام می‌گیرد

ب) سیستم مدیریت اجرایی توریسم در مناطق حفاظت شده دز و کرخه

سیستم مدیریت زیست محیطی یک ساختار سازمانی با مسئولیتهای، مجموعه اقدامات، روشها، فرایندها و منابعی است که جهت تعیین، تدوین و اجرای این خط مشی به کار گرفته شوند. در کشور ایران با وجود داشتن جاذبه‌ای بسیار عظیم گردشگری زیست محیطی، متأسفانه قانون و مقررات تدوین شده که مختص کاربری توریسمی مناطق هدف باشد وجود ندارد. آنچه وجود دارد، قوانینی است که می‌تواند برای این کاربری نیز مورد استفاده قرار گیرند یکی از ضروریات اساسی در این خصوص تدوین چهارچوب‌های علمی و عملی پیاده‌سازی اکوتوریسم بصورت اصولی و علمی در مناطق هدف می‌باشد.

در منطقه حفاظت شده دز و کرخه با توجه به اینکه نسبت به توانایی‌های اکوتوریستی خود تاکنون مورد توجه ویژه در این خصوص قرار نگرفته است می‌توان با اعمال و استفاده از برنامه تدوین شده مدیریتی که مطالعات اولیه آن قبلاً توسط برخی نهادهای سازمانی در استان صورت پذیرفته سیستم مدیریت زیست محیطی را با پایه‌های علمی و عملی و با نظارت سازمان حفاظت محیط زیست در منطقه پیاده‌سازی کرد. از جمله به موارد زیر می‌توان اشاره کرد:

- زون بندی منطقه‌های حفاظت شده طبق الگوی ذخیره‌گاه زیست کره به طوریکه هم هدف حفاظت با ایجاد هسته مرکزی برقرار باشد و هم گردشگر بتواند از مواهب طبیعی در زون بینابینی استفاده کند.
- اجرای طرح جامع توریسم در منطقه با توجه به توان اکولوژیکی بالای منطقه جهت گسترش توریسم پایدار.
- استفاده کاربردی از فرهنگ و رسوم و محصولات بومی و محلی در جذب گردشگران
- مطالعات دقیق مکانیابی برای استقرار امکانات توریستی خصوصاً در بخشهای دارای توان اما فاقد تأسیسات و تجهیزات
- کنترل و مدیریت راه‌ها و جاده‌های احداث شده در منطقه و در صورت لزوم تغییر مسیر آنها به نفع حیات وحش منطقه
- حمایت‌های اداره کل حفاظت محیط زیست از محیط بانان و تجهیز آنها به خودرو و ابزار و بالا بردن توان علمی و روانی آنها
- ایجاد امکانات کافی برای مردم محلی که به واسطه اجرای پروژه توریسم از فعالیت آنها جلوگیری می‌شود به طوریکه جایگزین درآمدهای پیشین آنها شود
- جلب مشارکتهای مردمی در جهت پیاده‌سازی برنامه توریسم پایدار و ارتقاء سطح آگاهی‌های عمومی کانونهای زیستی همجوار منطقه به طور عام و جوامع بومی و ساکن و حاشیه‌نشین به طور خاص و برگزار نشستی‌هایی با اعضاء شوراهای اسلامی روستاها به منظور در جریان قرار دادن آنها از نکات مثبت و مزایای حاصل از طرح‌های گردشگری
- مدیریت علمی منابع آب و کنترل دفع فاضلاب، پساب و پسماند در مناطق هدف

- تاسیس امکانات زیربنایی لازم اعم از استراحت گاه ها و سایر امکانات رفاهی در مکانهایی که کمترین آسیب را به زندگی طبیعی حیات وحش داشته باشد و جلوگیری از احداث سازه های انسانی در مکان های ممنوعه
- کنترل و هدایت سرمایه گذاری بخش خصوصی برای توسعه منطقه
- معرفی مناطق دز و کرخه با تمام ویژگیها و خصوصیات منحصر به فرد آن در قالب یک سایت اختصاصی در اینترنت و اطلاع رسانی و تبلیغ کافی در رسانه های مختلف {۱}

نتیجه گیری و پیشنهاد ها

همانطور که بیان شد با توجه به اثرات منفی احتمالی که انجام فعالیت های گردشگری ممکن است در مناطق حفاظت شده بر جای بگذارد، بهترین روش گردشگری در این مناطق اکوتوریسم می باشد. با توجه به ارزیابی توان مناطق حفاظت شده دز و کرخه و به دنبال آن، پیش بینی اثرات و پیامدهای ناشی از توسعه این صنعت در منطقه مسلما شاهد آثار منفی توسعه این صنعت نیز خواهیم بود. جهت حل مشکلات ناشی از توسعه بی رویه و بدون برنامه توریسم، ابتدا لازم است سیستم مدیریت زیست محیطی تدوین گردد تا در قالب این استراتژیها، حداقل عوارض بر محیط وارد شوند. تعیین دقیق ظرفیت برد توریسم (اکولوژیکی و فیزیکی) منطقه های حفاظت شده دز و کرخه جزو مهمترین راهکارهایی است که باید در منطقه انجام گردد. تقاضای توریسم نسبت به یک منطقه در سراسر سال یکنواخت نیست و اوج تقاضا در مورد مناطق حفاظت شده دز و کرخه در ماه های آخر سال و فروردین مشاهده می شود. چنانچه تقاضاهای خدماتی توریسم در طرح ریزی بر مبنای ظرفیت برد منطقه توریستی برآورده نشده باشد، سبب بروز ناهنجاریها، ناهماهنگیها و استفاده بی رویه گشته و پیامدهای نامطلوبی برای بازدید کنندگان و منطقه در بر خواهد داشت. لازم است که با توجه به شرایط اقلیمی، پیک زمانی گردشگری در منطقه به طور دقیق تعیین شده و برنامه ریزی ها و پیش بینی های لازم برای آن انجام گیرد. همچنین بین توریسم، فرهنگهای محلی، تجارت و بازرگانی و نیروی کار روابط غیر مستقیمی حاکم است و اینها مسائل بالقوه مناطق توریستی به شمار می روند. کوتاهی یا هرگونه غفلت در تشخیص این روابط می تواند دستاوردها را کاهش داده و پیامدهای اقتصادی - اجتماعی عمده ای را برای جوامع محلی در بر داشته باشد. ایجاد هماهنگی بین سازمانهای مسئول در امر توریسم در منطقه، اتخاذ سیاستهای واحد و برقراری مدیریت مشترک بین سازمان میراث فرهنگی و گردشگری و اداره حفاظت محیط زیست، تدوین قوانین و ابزار حقوقی در زمینه حفظ حیات وحش منطقه حفاظت شده، مناطق تاریخی و باستانی، حقوق مردم محلی، مدیریت زیستگاه های حساس بسیار حائز اهمیت می باشد. همچنین با توجه به اینکه استان خوزستان طبق گزارش مرکز آمار ایران رتبه ششم تا هفتم گردشگری را در بین استان های کشور دارا می باشد {۶} لازم است برای آشنایی عموم مردم با کل آثار دیدنی استان و بالاخص مناطق بکر دز و کرخه اطلاع رسانی مناسب، معرفی کامل و راهنمایی های لازم بطور گسترده صورت پذیرد.

تشکر و قدردانی: بدینوسیله از حمایت های مالی سازمان آب و برق خوزستان و دفتر تحقیقات

شبکه های آبیاری و زهکشی قدردانی می گردد

منابع

۱. مطالعات امکان سنجی کاربری اکوتوریسم در منطقه حفاظت شده دز و کرخه (فاز اول)- اداره کل حفاظت محیط زیست خوزستان - ۱۳۸۵
۲. مطالعات چارچوب مدیریتی منطقه حفاظت شده شیمبار- اداره کل حفاظت محیط زیست استان خوزستان- ۱۳۸۷
۳. آلبودویرج، هاشم، ۱۳۷۳، شناسنامه منطقه حفاظت شده دز، اداره کل حفاظت محیط زیست استان خوزستان
۴. آلبودویرج، هاشم، ۱۳۷۳، شناسنامه منطقه حفاظت شده کرخه، اداره کل حفاظت محیط زیست استان خوزستان
۵. جادری، فرشته، ۱۳۸۱، بهره برداری پایدار از منطقه حفاظت شده دز به روش پهنه بندی تناسب اراضی، واحد علوم و تحقیقات اهواز
۶. معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری، مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰-۱۳۹۱-۱۳۹۲ گزارش نتایج آمارگیری از گردشگران ملی